

manipulare a acestui subiect", care îl înspăimântă. El dorește, "o purificare concentrată, artistică". Treacănd la literatură, în genere, a afirmat: „Fiecare tragedie este în același timp o tragicomedie. Nu există tragedie pură”. Punct de vedere discutabil, dar aceasta este părerea lui Manea. El dă și un exemplu: povestirea sa *Moartea*, în care „un băiețel din lagăr e speriat de o albină”. Alt exemplu este *Iov*, din Biblie. Sperața există în mintea personajului încercat de suferință. „Cititorul are mai multe de învățat de la un scriitor, decât de la un procuror... Nu cred că poți deveni scriitor fără să ai o inimă caldă și, în același timp, o minte rece, rațională... Nu doar scriitorul trebuie să corespundă așteptărilor cititorului, ci și cititorul „trebuie să răspundă așteptării”, sunt mostre din înțelepciunea scriitorului Norman Manea. Mai cităm: „În romanul *Condiția umană*, Malraux spune că e nevoie de șazece de ani să formezi o ființă umană și de o secundă să o ucizi. Greu să formezi un scriitor”. Se discută în

Poți fi în exil în propria cameră

Editura „Hasefer” a publicat *Casa melcului II*, sub titlul *Textul nomad* - un volum de interviuri acordate de Norman Manea unor scriitori și publiciști, cum sunt Gabriela Adameșteanu, Rodica Binder, Șaul Carmel, Aura Christi, Ruxandra Ceseranu, Radu Herivan, Edward Kanterian, Carmen Mușat, Marta Petreu, Dumitru Radu Popa (New York), Ion Simuț, William Totok, precum și altor interlocutori români și străini.

Interesante sunt întrebările, dar și mai incitante răspunsurile. Referindu-se la literatura Holocaustului, Norman Manea a spus că pe el îl interesează „suferința umană, nu melodrama”, „posibila

Manea consideră că „a schimbat exilul interior cu exilul propriu-zis”. La un moment dat, se gândea să facă Alia, dar viața sa a avut un alt curs. America a devenit un nou cămin, deși se simte legat de România, prin limba în care scrie, prin interesul permanent pentru tot ce se întâmplă în țara natală, prin respectul și atașamentul pentru cultura română. A trăit în copilărie în mediul familial, evreiesc, iar maturizarea, formarea sa ca scriitor au fost determinate de condițiile din România. „M-am format și deformat într-o lume socialistă”, declară prozatorul. Totuși, i-au fost măestri Proust, Kafka. Privind în urmă, el îi consideră pe dictatorii Hitler, Stalin, Mao ș.a. niște marginali cu un grad de inteligență, dar cu „fixații”. „Realitatea umană nu se măsoară în slogane, ci în adevărul existenței”, este crezul lui Norman Manea. „Orice tragedie care se repetă devine farsă” (discutabil, dar...). Trebuie să reținem permanența eticului

A doua Casă a melcului a lui NORMAN MANEA

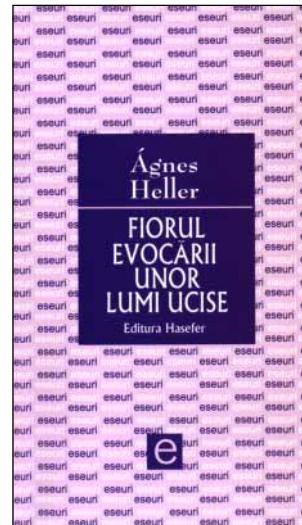
în gândirea acestui important scriitor. „Clovni sunt și cei care se cred spectatori”, tranșează interviuatul. El își declară afinitatea cu Philip Roth, care tratează strălucit... tema „impurității”. Vorbind despre Germania, unde a poposit înaintea plecării în S.U.A., afirmă: „Holocaustul a înălțat definitiv Germania de destinul evreiesc, așa că «identitatea colectivă» pare convocată”.

Am culege în continuare zeci și sute de citate din acest mare înțelept contemporan cu noi. Pentru că Norman Manea este, în ciuda unor contestări venite chiar din breasla scriitoricească de la noi, nu numai un excepțional prozator, dar și un înțelept de tipul „gaonilor”, desigur în modernitate. Este un La Bruyère, un Gogol, dublat de un Pascal, pentru actualitatea noastră. De n-ar fi fost distins cu nici un premiu și tot ar rămâne în analele literaturii române, europene, universale, dar nici aceste repere nu sunt definitiv stabilite. Să nu uităm că mai are, probabil, multe de spus.

BORIS MARIAN

Incitante demersuri în literatură

Ágnes Heller este profesor la New School of Social Research din New York, laureată a numeroase premii. Născută la Budapesta, în 1929, ea a emigrat, după evenimentele din 1956, în Australia, apoi în S.U.A. Filosof, sociolog, politolog de prestigiu, ea este autoare, printre altele, a patru eseuri incitante, reunite într-un volum apărut la Editura Hasefer (traducerea - Eva Galambos și Eva Țuțuț), *FIORUL EVOCĂRII UNOR LUMI UCISE*. Primul eseu - „Romanul picaresc în umbra Auschwitz-ului” - este dedicat „artei de povestitor a lui I. Bashevis-Singer” și se deschide cu un moto din proza acestuia: „Ori trăiesc și morții, ori și cei vii sunt morții”. Pornind de la o teză a lui Kundera, despre revenirea romanului contemporan la surse, la vechi procedee artistice, autoarea consideră că Bashevis-Singer „reinventează” romanul picaresc, personajele sale fiind marcate, în mare parte, de Holocaust. „Familia Moscat”, cel mai important și cuprinzător roman-frescă al lui Singer, se încheie cu două propoziții cutremurătoare: „Mesia este moartea. Iată purul adevăr”. Ne amintim că Don Quijote, credincios până-n măduva oaselor, apărător de neclintit al dreptății și adevărului, moare în cele mai jalnice condiții, nerealizând nimic în afară de o singură victorie: nemurirea. „Singer se referă la întreaga lume”, scrie Ágnes Heller și are dreptate. Autoarea analizează pertinent câteva narațiuni ale acestui important scriitor și concluzia este aceeași: opera sa are o rezonanță universală.

„Cea de-a doua viață a lui Stefan Zweig” este o invitație convingătoare la relecturarea prozei unui scriitor pe nedrept lăsat în umbră. Spiritul pătrunzător al eseistei găsește cele mai explicite, expresive, ilustre (am spune) momente din creația nefericitului și sentimentalului Stefan Zweig, iar ceea ce spune în final este perfect valabil, deși este șocant: „Cunoaște-te pe tine însuși”, îndemnul anticilor greci și latini este irealizabil. Însuși Stefan Zweig a dovedit-o, cu prețul vieții.

Al treilea eseu îl are ca „obiect” de cercetare pe Imre Kertész, cu al său *Fără destin*, o proză despre Holocaust, comparată de autoare cu „O zi din viața lui Ivan Denisovici” a lui Soljenitîn. Fiind vorba de un adolescent, în romanul lui Kertész, autoarea face referire la alți doi mari scriitori: Dickens și Dostoievski.

Excelentă cartea eseistei Ágnes Heller, excelentă traducerea, felicitări editurii.

B. MEHR

De la colonia muncitorească din Gheorghieni la Budapesta aflată sub nyilaști

Confesiunile unei fetițe sărace

Volumul „Szurika, fetița Evei”, semnată de Sárka Székely, ocupă un loc aparte în literatura memorialistică evreiască din perioada interbelică și a celui de-al doilea război mondial. Amintirile eroinei evocă două aspecte mai puțin abordate și cunoscute, legate de viața evreiască și de Holocaust. Unul este descrierea mediului proletar în care a trăit fetița, greutățile materiale cu care s-au confruntat zeci de familii evreiești, muncitori săraci, care trăiau în colonia unei întreprinderi forestiere de prelucrare a lemnului din marginea Gheorghieniului, un loc în care evrei și neevrei conviețuiau în pace, împărțeau aceleași bucurii și necazuri, de sărbători îi invitau pe cei de alte confesiuni. Autoarea subliniază frecvent profunzimea religiozitate a familiilor evreiești din această colonie, respectarea cu strictețe a tradițiilor și obiceiurilor, educarea copiilor într-un adevărat spirit iudaic, sărăcia nefiind un impediment pentru ca marile sărbători să capete importanța cuvenită.

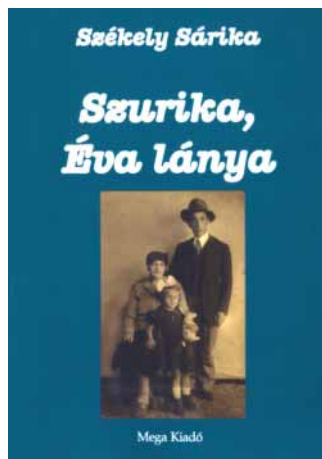
Cel de-al doilea aspect, mai puțin cunoscut cititorilor, este descrierea anilor petrecuți într-un orfelinat din Budapesta (mai ales perioada martie 1944 - ianuarie 1945, cea a ocupației germane și a venirii la putere a partidului de extremă dreapta a nyilaștilor),

momente în care copiii își dădeau seama că în fiecare clipă îi păștea moartea. Aceste amintiri sunt redată cu mare dramatism de autoare. Se vede clar că, nici după mai mult de jumătate de secol, Sárka Székely nu a uitat prin ce a trecut.

O altă idee demnă de luat în seamă este ambiția cu care mama scriitoarei, rămasă văduvă de tânără, caută și găsește calea pentru ca fiica ei să aibă posibilitatea să învețe ca să poată ieși din sărăcia endemică în care trăia familia. În mic, este visul de autodepășire al fiecărei familii evreiești. Trimiterea la orfelinatul evreiesc din Budapesta a singurului ei copil a fost sacrificiul pe care mama și l-a asumat și, paradoxal, a fost și salvarea fetiței, care, spre deosebire de mama deportată la Auschwitz, a supraviețuit Holocaustului.

Sunt multe alte momente interesante din carte, cum ar fi perioada, de asemenea dificilă, de după război pentru sutele de evrei tineri rămași fără părinți, fără surse de existență, fără adăpost, ajutați de organizațiile evreiești, eforturile lor de a reuși să termine școala, în condițiile în care trebuiau să și lucreze, dar și atmosfera de comuniune și bucuria de a trăi a acestor tineri, mulți dintre ei făurindu-și relații de o viață.

EVA GALAMBOS

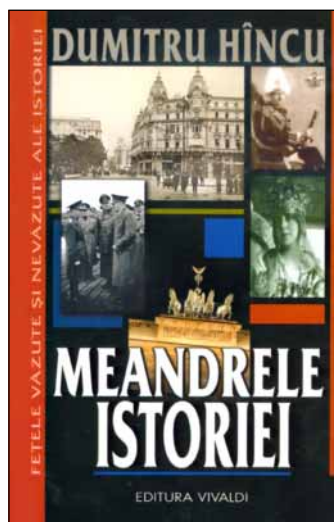

Meandrele istoriei

Prin noua sa lucrare (*Meandrele Istoriei*, Editura Vivaldi, București, 2006, 391 pagini), ingenios copertată și provocator structurată, publicistul și literatul Dumitru Hîncu ne oferă spre lectură o puzderie de secvențe - de regulă, informări, telegrame, scrisori, note, citate, articole de ziar, sau, convorbiri interceptate de „servicii”. În ultimă instanță *Meandrele Istoriei* poate fi citită și ca o deconectantă carte de istorie în care ne putem complăce să savurăm picantierii privind: insanitățile cenzurii românești din interbelic (cenzura presei, a cărții autohtone și străine, a convorbirilor telefonice și corespondenței ș.a.m.d.); rapoarte ale serviciului de filaj, la dispoziția unor potențiali ori membri ai Palatului; pertinente rapoarte diplomatice ș.a.m.d. Interceptările și transcrierile înregistrărilor telefonice ș.a. nu doar că fac deliciul unor „convorbiri” (între oamenii politici, etc.), reproduce în lucrarea lui D. Hîncu, dar elucidează uneori probleme de culise de oarece importanță în dinamica vieții sociale a epocii. Aflăm amănunte despre Tătărescu, Goga, Crainic, Nae Ionescu, George Brătianu, în relații tot mai strânse cu mesagerii care duc și aduc vești din Germania sau fie și numai de la ambasada acesteia. La antipod, strădaniile lui Titulescu, atât de oribil curmate de regele Carol al II-lea, personaj nefast pentru țară, așa cum apare chiar din aprecierile proprii sale mame („Scrisoare” către fiul ei și „Însemnările” reginei Maria), ca și din relațiile despre izgonirea lui Carol din țară (în 1940) ș.a.m.d. Tot aici ne sunt relevate momente din relația Hitler-Antonescu, reproduse după faimosul „Dosar Hitler”, a cărui introducere o semnează prof. Horst Möller, directorul Institutului de Istorie

Contemporană München-Berlin. Putem citi, de pildă, pe marginea vizitei făcute de Antonescu, la 11 februarie 1942, la Cartierul general al Führer-ului. „Pentru petrolul lor o să le plătesc cu automobile, motociclete, biciclete, cărucioare de copii, dar nu cu arme, că oricum nu știu să umble cu ele”, afirma Führer-ul într-un anturaj de generali germani. După 23 august 1944, Hitler s-a pronunțat la adresa fostului său aliat, credul, dar devotat până în ultima clipă: „Un sifilitic, asta a fost”.

Dumitru Hîncu și-a adunat în *Meandrele Istoriei* rodul unei îndelungi frecventări a bibliotecilor și arhivelor din țară și din străinătate. Traducător din germană și franceză, a transpus într-o frumoasă limbă română numeroase însemnări găsite în dosare, cărți, gazete ș.a., publicându-le în decursul timpului și reluându-le în noua sa lucrare. Din arhivele diplomatice germane, însă, cuprinde în cartea sa recentă și unele inedite: o informație privind episodul evadării lui Horia Sima dintr-un lagăr german; despre relațiile româno-germane dintre 1920-1945. În sfârșit, mai amintesc de bogăția de extrase și consemnări rezultate din periplusul făcut de D. Hîncu prin arhivele vieneze: însemnări despre reluarea relațiilor diplomatice dintre România și Austria după primul război mondial; rapoarte ale diplomaților austrieci la București, prin care sunt caracterizați diferiți politicieni români de vârf; despre

evoluțiile de pe scena politică românească; despre vizita lui I.C. Brătianu, la 4 februarie 1924, în capitala Austriei ș.a.m.d. Dintre notele diplomatice atrag atenția și cele privind: desfacerea căsătoriei prințului Carol, în 1928, componența guvernului Maniu, zvonurile despre o posibilă lovitură de stat în vara lui 1929, dedesubturile acestei încercări, schimbarea de guvern din 1933 și noul guvern Vaida-Voievod, în sfârșit, amănunte despre tribulațiile venirii lui Carol al II-lea în țară. Din câte se vede, toate aceste rapoarte trimise de diplomați austrieci acreditați la București interesau îndeaproape Viena. Demersuri similare făceau și trimișii altor capitale, iar arhivele respectivelor ministere de externe le găzduiesc copios. După depunerea „colbului vremii”, toate acestea își așteaptă cercetătorii, care, depistându-le, să întregască o viziune cât mai largă și cuprinzătoare asupra epocii oglindite cu precădere în lucrare.

În *Meandrele Istoriei*, Dumitru Hîncu, fără să-și propună concluzii peremptorii asupra unui segment de istorie contemporană a României, izbutește, totuși, un puzzle de instanțanee, care, așezate potrivit unei metode istorice adecvate, refac din „cubulețe” izolate anumite aspecte strict necesare esențialului despre interbelic românesc. Regretăm absența din lucrare și a unor secvențe care să fi adus în prim plan personaje, evenimente și acțiuni evreiești, cu ecou în istoria generală a țării.

HARY KULLER

SALONUL DE CARTE ȘI PRESĂ

BUCUREȘTI,
7-11 martie 2007

Cea de-a 12-a ediție a Salonului de Carte și Presă, la Muzeul Național de Istorie din Capitală, a reconfirmat faptul că, în pofida dificultăților economice, avem o industrie culturală care arată o stare de normalitate. Că se menține interesul pentru carte, complementar celui pentru Internet. Și în acest an, Editura Hasefer, aflată la cea de-a cincea prezență a sa la Salon, a înregistrat un succes de prestigiu și de popularitate. (Relatări pe larg - în numărul viitor al revistei).